

MAZĀKUMTAUTĪBU BĒRNU LATVIEŠU VALODAS PRASME PIRMSSKOLĀ:

RUNAS IERAKSTU UN VECĀKU APTAUJAS REZULTĀTI

DR. HABIL. PHILOL. DACE MARKUS, DR. PAED. DINA BETHERE

LU 79. KONFERENCES SEKCIJA "VALODA UN LITERATŪRA IZGLĪTĪBAS KONTEKSTĀ"

12.02.2021.

MĒRĶIS

Izmantojot 2019. gadā Rīgas pirmsskolas izglītības iestādēs veikto 22 bērnu runas ierakstu un vecāku aizpildīto anketu datus, analizēt pirmsskolas vecuma mazākumtautību bērnu latviešu valodas prasmi.

Dati iegūti Valsts pētījumu programmas «Latviešu valoda» (Nr. VPP-IZM-2018/2-0002) 8. apakšprojekta ietvaros

AKTUALITĀTE UN METODEDES

- Pārejot uz kompetencēs balstītu vispārējo izglītību Latvijā, ir būtiski novērst iespējamos šķēršļus pirmsskolas vecuma bērnu veiksmīgai pārejai uz zināšanu un prasmju apguvi dažādos mācību priekšmetos skolā. Valodas prasme pirmsskolā un skolā ir viens no veiksmes instrumentiem.
- Vecāku aptaujām izmantota latviešu valodai pielāgota UBiLEC (Utrecht Bilingual Language Exposure Calculator) metode (sk. Unsworth 2013; Markus 2018: 156-166).
- Runas ierakstiem VPP ietvaros izveidots jauns tests, kas atšķiras no iepriekšējiem latviešu valodas fonētikas testiem, jo pārbaudīta tiek ne tikai pareizrūna, bet arī valodas lietojums, piemēram, jautājumu veidošana, runas plūdums, vārdu krājums, gramatika, figūru un lielumu salīdzināšana, krāsu atpazīšana, matemātisku darbību veikšana latviešu valodā, kā arī stāstījums par sižetisku attēlu un lasītprasme (sk. Markus, Zīriņa 2019).

VECĀKU APTAUJA

- Vecāku izteiktais bērnu latviešu valodas prasmes vērtējums uzskatāmi sadalās divās grupās :

1) latviešu valodas grupas apmeklējušo mazākumtautību bērnu vecāki vērtē savu bērnu latviešu valodas prasmi kā viduvēju (2), labu (3), ļoti labu (1) un brīvu – kā dzimto valodu (5). Pēdējos 5 gadījumos var runāt par pilnīgu bilingvismu;

2) krievu valodas grupas apmeklējušo mazākumtautību bērnu vecāki vērtē savu bērnu latviešu valodas prasmi kā ļoti vāju (4), vāju (4), viduvēju (2) un brīvu – kā dzimto valodu (1).

Hipotēze - pirmsskolas izglītības iestādē ikdienā lietotā valoda pozitīvi ietekmē valodas apguvi.

ĢIMENĒ LIETOTĀS VALODAS IETEKME

- Lai pārbaudītu, cik liela ir ģimenē lietotās valodas ietekme uz bērna latviešu valodas prasmi, referātā salīdzinātas vecāku atbildes uz jautājumu “Padomājiet, lūdzu, ar kuriem cilvēkiem Jūsu bērns regulāri sarunājas mājās. Atzīmējiet tabulā ar +, norādot, cik bieži katrs no viņiem runā ar bērnu latviski vai krieviski.”
- Hipotēze – mazākumtautību ģimenē ikdienā lietota latviešu valoda sekmē L2 apguvi.

PADOMĀJIET, LŪDZU, AR KURIEM CILVĒKIEM JŪSU BĒRNS REGULĀRI SARUNĀJAS MĀJĀS.
 ATZĪMĒJIET TABULĀ AR +, NORĀDOT, CIK BIEŽI KATRS NO VIŅIEM RUNĀ AR BĒRNU
 LATVISKI UN KRIEVISKI

	Tikai krieviski	Gandrīz vienmēr krieviski, ļoti reti latviski	Bieži krieviski, retāk latviski	50% latviski, 50% krieviski	Biežāk latviski, retāk krieviski	Gandrīz vienmēr latviski, ļoti reti krieviski	Tikai latviski
Māte							
Tēvs							
Māsa/brālis							
Māsa/brālis							
Vecmāmiņa							
Vectēvs							
Vecmāmiņa							
Vectēvs							
Aukle							

VALODU LIETOJUMS MAZĀKUMTAUTĪBU ĢIMENĒS

Vienā gadījumā krievu valodas grupu apmeklējušā mazākumtautību bērna vecāki norāda, ka ģimenē brīvi lieto gan krievu, gan latviešu valodu un bērns brīvi runā abās valodās. Tomēr līdzīgu piemēru ir ļoti maz (1 gadījums no grupas ar krievu valodu ikdienā un 1 gadījums no grupas ar latviešu valodu ikdienā). Harmonisks divu valodu lietojums ģimenē sekmē mazākumtautību bērna latviešu valodas apguvi, veidojot pamatu harmoniskam bilingvismam.

Ja latviešu valodu lieto mazākā daļa ģimenes locekļu, bet otra daļa runā krieviski, bērna latviešu valodas prasme vecāku vērtējumā ir viduvēja (2), vāja (3) vai ļoti vāja (3), tomēr ja šādu ģimeņu bērns apmeklē grupu ar latviešu valodu ikdienā, latviešu valodas prasme ir daudz labāka, pat līdz brīvai valodas prasmei (4).

Savukārt citās divās krievu tautības ģimenēs latviski ar bērnu runā tikai aukle, bet abi bērni apmeklē grupas ar latviešu valodu ikdienā, viens no viņiem latviski runā ļoti labi, otrs - viduvēji.

VECĀKU SNIEGTIE VĒRTĒJUMI

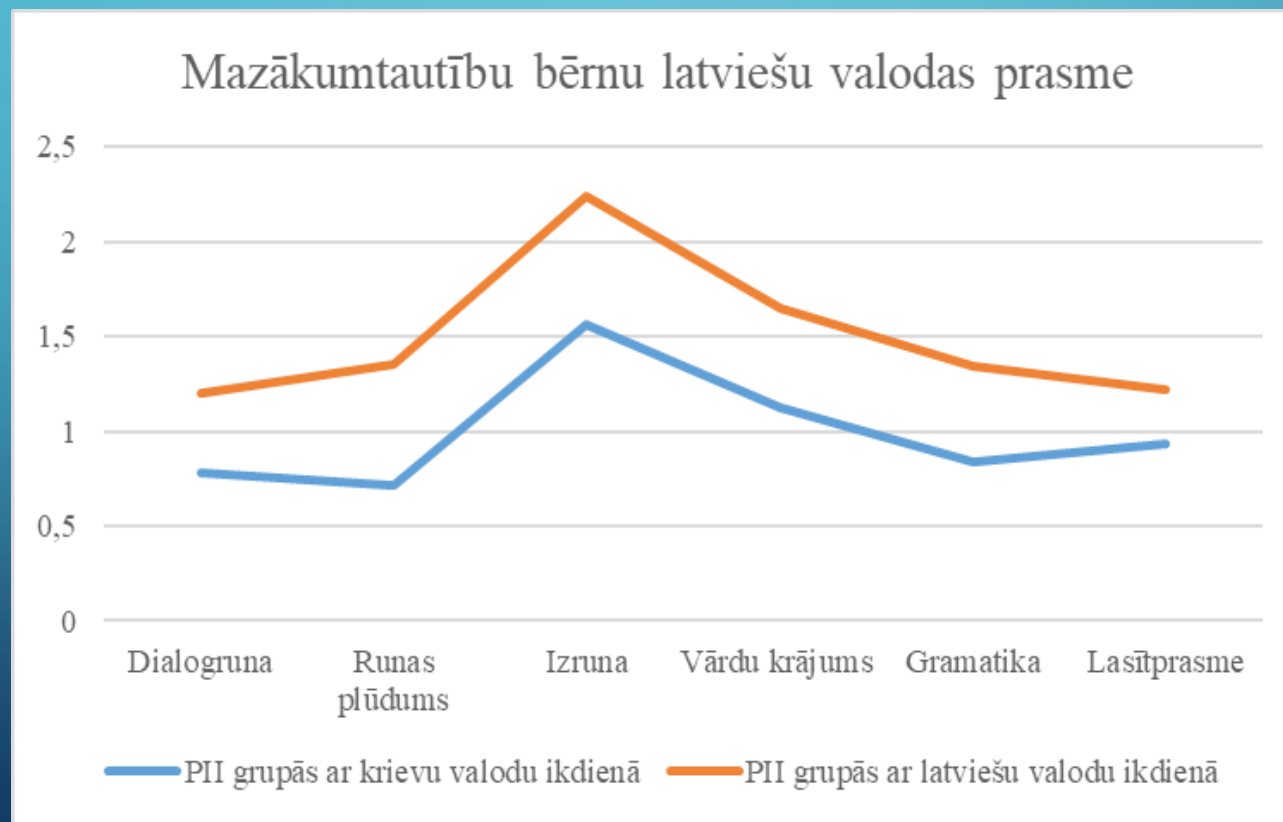
- No trīs ģimenēm, kurās ikdienā runā tikai krievu valodā, bērni apmeklē grupas ar latviešu valodu ikdienā, un viņu latviešu valodas prasmi 2 bērnu vecāki vērtējuši kā labu un 1 bērna vecāki kā brīvu - kā dzimto valodu.
- Divās ģimenēs, kurās ar bērnu runā tikai krieviski, bērni apmeklē grupas ar krievu valodu ikdienā, vecāki vērtē šo bērnu latviešu valodas prasmi kā vāju (1) un ļoti vāju (1).

Pārsvarā mazākumtautību ģimenēs dominē krievu valoda (20 ģimenēs)

- Hipotēze - ja vecāku sniegtais vērtējums ir objektīvs, viņu bērnu latviešu valodas prasmes noteicošais faktors ir pirmsskolas izglītības ikdienā lietotā latviešu valoda.

RUNAS IERAKSTU ANALĪZES REZULTĀTI

- Vecāku sniegtais vērtējums pētījumā ir salīdzināts ar bērnu runas ierakstu analīzes rezultātiem, tajos redzamas spilgtas latviešu valodas prasmes atšķirības atkarībā no tā, vai pirmsskolas izglītības iestādē mazākumtautību bērns apmeklē grupu ar krievu valodu vai ar latviešu valodu ikdienā (par metodiku sk. *Linguistica lettica* 2020. 46.-54. lpp.).

SECINĀJUMI

- Mazākumtautību bērnu latviešu valodas prasmi būtiski sekmē valodas vide – latviešu valodas lietojums bērna ikdienā.
- To sekmē divu valodu lietojums ģimenē, tomēr pētījumā iegūtie rezultāti pārlicina, ka visbiežāk labas latviešu valodas apguves garants ir izvēle apmeklēt pirmsskolas izglītības grupu ar latviešu valodu ikdienā.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

- **MK 2018** – Ministru kabineta noteikumi Nr.716 “Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem.” Pieņemti 21.11.2018.
- **Markus 2018** – Markus Dace. *Prognozējamā neprognozējamība*. Rīga: Zinātne.
- **Markus, Bethere, Markus K. et al. 2020** – Markus Dace, Bethere Dina, Markus Kārlis, Zīriņa Tija Valtere Alise, Jakušina Marta. Pirmsskolas vecuma mazākumtautību bērnu runas ieraksti Latgalē: norise, rezultāti, secinājumi. *Linguistica Lettica*, , 28. Rīga: Latviešu valodas institūts, 2020. ISSN 1407–1932, . 46.–56. lpp.
- **Markus, Zīriņa 2019** – Markus Dace, Zīriņa Tija. Assessment tools of Latvian language acquisition: problems and application versions. *INTED 2019 Conference March 2019, Conference Proceedings Valencia: IATED Academy, 2019, p. 3242-3247. doi:10.21125/inted.2019. Web of Science. ULR: <https://iased.org/inted/publications>. ISBN 9788409086191. ISSN 2340-1079. Spain.*
- **Unsworth 2013** – Unsworth Sharon. Assessing the role of current and cumulative exposure in simultaneous bilingual acquisition: The case of Dutch gender. *Bilingualism: Language and Cognition*, Vol. 16 (1), 2013, pp. 86–110.